

5-ci Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu (ÜMDF 2019)

Ayrı-seçkilik, qeyri-bərabərlik və zorakı münaqişəyə qarşı mübarizə xüsusunda dialoqun qurulması

Cari vəziyyət və ümumi məlumat

Dünya ictimaiyyəti çağdaş dövrün bitmək bilməyən gərginlikləri, o cümlədən iqlim dəyişikliyi, qeyri-bərabərliyin artması, təhlükəsizlik problemləri və dərin sosial-iqtisadi ayrı-seçkilik faktları ilə üzləşməli olur. Yaşanan hadisələr təsdiq edir ki, bu gərginliklər artdıqca, daxili və beynəlxalq zorakı münaqişələrin yaranma ehtimalı da çoxalır.

Ötən on il ərzində Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu (ÜMDF) öz mürəkkəb müxtəlifliyi ilə səciyyələnən icmalarda insanların yaşayış tərzini və firavanlığı kimi konkret problem xüsusunda məlumatlılığı artırmağa çalışmışdır. İqlim dəyişikliyi və son dərəcə yoxsul həyat tərzini sürən insanların vəziyyəti beynəlxalq müstəvidə aparılan müzakirələr və siyasi kurs çərçivəsində birmənalı şəkildə (reallıq kimi) qəbul edilsə də, Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu (üçüncü və mühüm qlobal problem kimi) “fərqliliklə birgə yaşayış” problemini də əlavə edərək ön plana çıxarmağa çalışıb.

Son illər icmalarda mövcud olan müxtəliflik insanların fasiləsiz olaraq kütləvi şəkildə yerdəyişməsi nəticəsində daha da artmışdır - aparılan son hesablamalar göstərir ki, təxminən 70 milyon insan müxtəlif səbəblərdən dolayı öz evində qala bilməyərək vətəni tərk etməyə məcbur olmuşdur. İnsanların bu cür yerdəyişməsinə cavab olaraq, bir sıra dünya dövlətləri siyasətin birbaşa müdaxiləsi olmadan belə sürətli dəyişikliyin icmaların qütbləşməsinə və ideoloji ekstremizmə, eləcə də siyasi parçalanma, ksenofobiya, irqçilik və sosial ayrı-seçkiyə, son nəticədə isə həm sosial, həm də siyasi zorakılığa təkan verəcəyindən narahat olaraq yaranan müxtəlifliyi idarə etmək üçün hərəkətə gəlmişdir.

UMDF 2019 bu problemlə qlobal kontekst müqabilində və ətraflı şəkildə təsvir olunan hər üç mövzu fonunda insanlar arasında həmrəyliyi formalaşdırmaq və ayrı-seçkilik, təcrid və zorakı münaqişənin qarşısının alınmasında yerli yaşayış məntəqələrinə kömək etmək üçün Mədəniyyətlərarası Dialoqun (icra edilməli strategiya kimi) mühüm rolunu yaxından araşdıracaq. ÜMDF 2019 yerli və qeyri-hökumət fəalları üçün mühüm töhfəsini ön plana çıxarmaqla, milli və regional hökumətlərin *icraçılar* və cəlb olunmuş *maraqlı tərəflər* kimi tutduğu mövqeləri müzakirə edəcək.

UMDF 2019 çərçivəsində əsas diqqət müstəqil “tədbirlər” silsiləsindən ibarət olan bu Forumdan daha çox davamlı prosesə yönəldiləcək və Mədəniyyətlərarası Dialoqu (MD) yaxşı təcrübəyə çevirmək üçün güclü sübut-dəlil bazası yaratmaq məqsədi ilə sonrakı fəaliyyətlərə və qiymətləndirmə protokollarına start veriləcəkdir.

ÜMDF 2019: Məqsəd və Mövzular

Ümumi məqsəd:

ÜMDF 2019 xalqlar, icmalar və cəmiyyətlər arasında MD üçün optimal şəraitin və bu şəraitin həm daxili, həm də millətlərarası “müxtəliflik dividendlərini”, yəni cəmiyyətlərin daha da müxtəlifləşməsindən irəli gələn fayda və üstünlükləri artırmağın yollarını araşdırmağa imkan yaradacaq.

Üç xüsusi məqsəd:

- Məqsəd 1: Uğurlu MD üçün ilkin şərtlərin müəyyən edilməsi**
Xalqlar və icmalar arasında uğurlu MD üçün ilkin sosial şərtləri, habelə regional, milli və yerli hökumətlərin mühüm qarşılıqlı əlaqəli rolunu müəyyən etmək, öyrənmək və razılaşdırmaq.
- Məqsəd 2: Məqbul MD təcrübəsinin təşviqi**
Məqbul MD təcrübəsinin xüsusi ilə gənclər və icra liderləri arasında təşviqi üçün orta qümdəliyin və razılaşdırılmış yanaşma tərzinin müəyyən edilməsi.
- Məqsəd 3: Uğurun ölçülməsi və qorunub saxlanması**
Yaxşı MD təcrübəsi ilə bağlı hesabatvermə və dəyərləndirmə metodologiyalarının, eləcə də yaxşı MD təcrübəsinin daha genişmiqyaslı təşviqi üçün optimal strategiyaların müəyyən edilməsi.

ÜMDF 2019: üç mövzu

ÜMDF 2019 əsas diqqəti bir-biri ilə əlaqəli olan üç mövzuya yönəldərək iştirakçıları həm Forum əsnasında, həm də Forumdan kənar yuxarıdakı məqsəd və hədəflərə cəlb etməyə çalışacaq.

- Mövzu 1: Müxtəlifliyin çoxsəviyyəli və çoxsektorlu idarə edilməsi**
Müxtəlifliyin idarə edilməsi sahəsində müşahidə olunan ən son təmayül yerli dinamikanı əks etdirən innovativ mədəniyyətlərarası yanaşmaların getdikcə daha çox diqqət cəlb etməsidir. ÜMDF 2019 hökumətlər (yerli, milli və federal) daxilində müxtəlif struktur və səviyyələr arasında koordinasiya və əlaqəni gücləndirmək üçün müzakirələri və tədbir görülməsini təşviq etməklə, eləcə də siyasəti və siyasi gərginlikləri azalmaqla yanaşı, həm də mədəni və irsi dəyər və ənənələrə hörmət etmək üçün şərait yaradan xüsusi yanaşmaları təklif etməklə, bunu yaxından əks etdirməyə çalışacaq.
- Mövzu 2: Gənclər və mədəniyyətlərarası liderlik**
Gənclər fiziki olaraq yerləşdikləri məkanların hüdudlarını aşan çoxsaylı şəbəkə və əlaqələrin yaradılmasında nümayiş etdirdikləri potensial sayəsində mürəkkəb müxtəliflik reallığını təcəssüm etdirirlər. ÜMDF 2019 gənclərin yerləşdikləri məkanların

hüdudlarından kənarında ayrı-ayrı insanlar ilə ünsiyyət qurmaq üçün rəqəmsal dünyanı necə səfərbər etdikləri xüsusunda müzakirələrin aparılmasına şərait yaradacaq. Həmçinin ÜMDF 2019 çərçivəsində gənclərin pozitiv sosiallaşması və sosial təhdidlər, radikallaşma və zorakı ekstremizmdən qorunmalarını təmin etmək üçün iki mühüm institutun - məktəb və ailənin üzləşdiyi problemlər nəzərdən keçiriləcək.

Mövzu 3: Miqrasiya, yerdəyişmə və insan təhlükəsizliyi

Zorakı münaqişədən qaçan və ya iqtisadi təhlükəsizlik axtaran insanların kütləvi şəkildə yerdəyişməsi beynəlxalq ictimaiyyət üçün xüsusi problemdir. Dünyada milyonlarla insan məcburi qaydada öz yurdlarından didərgin salınıb və konstruktiv sosial-siyasi mənsubiyyət baxımından onların istəklərinə uyğun olan yeni məskunlaşma üzrə dayanıqlı həll variantları axtarır. Onların mənsubiyyət və sosiallaşmaya olan ehtiyacı həm yerli sakinlərə, həm də yeni gələnlərə şamil olunan (və təsir edə biləcək) vətəndaşlıq, habelə əlaqədar hüquq və məsuliyyətlər baxımından kreativ siyasətin hazırlanmasını və operativ cavab tədbirlərinin görülməsini tələb edir. Buna görə də ÜMDF 2019 çərçivəsində aktiv vətəndaşlıq mövqeyi, pozitiv sosial sabitlik, siyasi inteqrasiya və transmilli həmrəylik üzrə mədəniyyətlərarası təcrübəyə innovativ yanaşmalar nümayiş və təşviq olunacaq.

“Bakı prosesi” çərçivəsində ÜMDF 2019: yeni yanaşmaların hazırlanması

2008-ci ildə start götürən “Bakı prosesi” 10 il ərzində müxtəlif qitələrdə yaşayan və fərqli etnik, mədəni, dini və linqvistik mənsubiyyəti olan ayrı-ayrı insanlar və qruplar arasında qarşılıqlı anlayış və hörmət çərçivəsində səmimiyyət və qarşılıqlı hörmətə əsaslanan fikir mübadiləsi üçün pozitiv platforma yaratmağa çalışıb.

BMT Baş katibinin BMT-nin Baş Assambleyasına ünvanladığı mədəniyyətlərarası və dinlərarası dialoq və sülh mədəniyyəti barədə (A/72/488) İllik hesabatda (2017-ci il) “Bakı prosesi” çərçivəsində bu günə qədər əldə olunan uğurlarla yanaşı, mədəniyyətlərarası dialoqun təbliği üçün əsas global platforma kimi Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna istinad edilib. İki müvafiq qərardan (A/RES/72/136) birində Bakı forumunun da əhəmiyyəti vurğulanıb.

İki ildən bir toplanan tarixi “Bakı prosesi” mədəniyyətlərarası dialoqa həsr olunmuş ümumdünya forumudur. Azərbaycan Hökuməti tərəfində YUNESKO, BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı, BMT-nin Ümumdünya Turizm Təşkilatı (ÜTT), Avropa Şurası, İSESKO və (2017-ci ildə) BMT-nin Qida və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı (QKTT) ilə əməkdaşlıq çərçivəsində təşkil edilmiş ilk dörd forum ərzində iştirakçılar müxtəlif cəmiyyətlərdə dialoqun gərginlik yaratma ehtimalını (məsələn: etibarsızlıq və ya yanlış anlaşılma olduqda) anlamağa, həmçinin (qarşılıqlı) anlayış əldə etməyə çalışmışlar. Bunu və əlaqədar mövzuları araşdırarkən, əvvəlki forumlarda (təklif edilən) Avropa və ya “Qərb” təmərküzləşməsindən çıxış edərək daha geniş sosial-mədəni kontekstləri və əsil universal dəyərləri ehtiva etmək məqsədi ilə global tətbiqə nail olmaq üçün MD üzrə konseptual bazanı, habelə bu anlayışın operativ tərifini gücləndirərək genişləndirməyə cəhd edilib.

ÜMDF 2019 konkret transformasiya naminə mədəniyyətlərarası dialoqun səfərbər edilməsinə kömək göstərmək üçün bu möhkəm təmələ əsaslanmağa çalışacaq və əmindir ki, müasir icmaları səciyələndirən “super-müxtəliflik” mühüm siyasi problem olmaqla yanaşı, real faydaları da təmin edir.

Ötən forumlarda dövlət tərəfindən idarə olunan “yuxarıdan aşağıya” liderlik təşəbbüslərinə xeyli diqqət yetirilsə də, ÜMDF 2019 çərçivəsində (yerli hökumət strukturları və ayrı-ayrı fəalların mühüm rolu vurğulanmaqla) Mədəniyyətlərarası Dialoqda daha geniş, çoxsəviyyəli və çoxsektorlu iştirakın tədqiqinə cəhd ediləcək. Forum *müxtəliflik və sülh şəraitində birgəyaşayışın faydalarını artıran* əlaqə və mübadiləni təşviq etmək məqsədi ilə müxtəlif mədəniyyətlər daxilində (arasında) iş aparılması ilə bağlı daha çox müzakirələrin təşkilini stimullaşdıracaq.

Əvvəlki forumlar qarşılıqlı əlaqə ilə sosial-siyasi kateqoriyalar arasında faktiki paradoksun mövcudluğunu açıq şəkildə əks etdirib. Bu forumlardakı çıxışlar və keçirilən seminarlar qarşılıqlı ünsiyyətin (sayı gündən-günə artan) dialoq və müxtəliflik ədəbiyyatında təqdir olunduğunu təsdiqləyir - biz insanlar bir-birimizlə nə qədər çox əlaqəli olsaq, yanlış anlaşılma və xurafatı azaltmaq bir o qədər asan olar. Lakin məhz bu əlaqəlilik sayəsində biz bir-birimizlə qarşı-qarşıya gəlirik ki, bu da bəzən hörmət və anlayış hissini zəiflədə bilən gərginliyə və ayrı-seçkiliyə səbəb olur. ÜMDF 2019 artan əlaqəliliyi inklüziv, hörmətə söykənən və ən əsası da səmərəli edəcək qarşılıqlı əlaqəli global idarəetməyə olan diqqəti artırmaqla və yeni idarəetmə sistemlərinin işlənilməsi üçün hazırlanma problemini öyrənməklə, birbaşa bu təməllər üzərində qurulacaq.

Dialoqdan əməli tədbirlərə

Daha öncəki ÜMDF tədbirlərində Mədəniyyətlərarası Dialoq (MD) anlayışı dövrümüzdə müşahidə olunan mədəniyyətlərarası qarşıdurma və sosial uçurumlar arasında körpü yaratmaq üçün vacib sayılan və müxtəlif mədəni keçmişə malik xalqlar arasında ümumi cəhətlərin tapılmasına yönəldilmiş proses kimi dəyərləndirilib. Bu baxımdan, MD ümumi rifah naminə çarpaz mədəni münasibətləri təşviq etmək üçün inklüziv vasitə hesab edilir. Forumda sosial münasibətlərin qarşısını almaq və transformativ qarşılıqlı öyrənməni təşviq etmək üçün mədəniyyətlərarası əlaqənin və insanlararası münasibətlərin gücləndirilməsinə cəhd edilir.

Lakin bu yanaşmada normal MD təcrübəsini ən yaxşı şəkildə dəstəkləməyin və ən vacibi də onun təmin etdiyi fayda və üstünlükləri dəyərləndirməyin, ölçməyin və məruzə etməyin üsuluna daha az diqqət yetirilib. Buna görə də, ÜMDF 2019 özünün müəyyən edilmiş məqsəd, hədəf və mövzuları vasitəsi ilə müzakirələrin və görülən işlərin “ilk nöqtə” və “nəticə”dən “səfər” və “proses”ə keçid almasına, beləliklə də Forumdan sonra müşayiətedici fəaliyyət və tədbirlər gündəliyinin müəyyənləşdirilməsini təbliğ etməyə köməklik göstərəcək.

Forumda əsas diqqət inklüziv Mədəniyyətlərarası Dialoqun təmin etdiyi fayda və üstünlükləri vurğulamağa kömək edən innovasiya, icraat və improvizasiyaya yönəltmək üçün mədəniyyətlərarası münasibətlər və dialoq üzərində dominant işi ehtiva edən (münasibətlərə əsaslı) yanaşmanın hüdudlarından kənara çıxmağa cəhd olunacaq. ÜMDF 2019 çərçivəsində seminarların təşkili və həyata keçirilməsi barədə təlimatlar və xüsusi göstərişlər bu yanaşmanı həm nümayiş, həm də təbliğ edəcək. Beləliklə, ÜMDF 2019 sosial baxımdan daha inklüziv, mədəni baxımdan isə daha həssas siyasi strategiyaların /

təcrübənin axtarışında real və (yaxşı olar ki,) transformativ yollarla bilik bazasını təkmilləşdirmək üçün qabaqcıl bilikləri, eləcə də cari MD təcrübəsini əks etdirir.

ÜMDF 2019: planlaşdırılmış format və nizamnamənin hazırlanması

ÜMDF 2019 əlavə tədbir və sərgilər ilə yanaşı, üç məqsədyönlü İşçi sessiyadan, eləcə də üç plenar və doqquz bölmə sessiyasından ibarət olacaq. Hər İşçi sessiya təyin edilmiş Sessiya direktoru tərəfindən toplanacaq və o, əsas kollektiv tədbirləri ümumiləşdirən və Forumda aparılan müzakirə və müşavirələrin fonunda planlaşdırılmış mexanizmlərə nəzarət edən, Forumdan sonra isə vahid sənəd – Forumun nizamnaməsi şəklində birləşdirilən (razılaşdırılmış) ikiillik fəaliyyət planının hazırlanmasını təmin edəcəkdir. Bu fəaliyyət planlarının vüsət almasını təmin edən əsas amil yeni “WFID” (ÜMDF) onlayn jurnalı olacaq. Bu jurnal (fəaliyyət planlarının tətbiqi fonunda) tərəqqin və əldə olunan nəticələrin fasiləsiz müzakirəsini və ictimailəşdirilməsini təşviq edəcək. Gələcəkdə növbəti Forumun xüsusi sessiyaları çərçivəsində icraatı təkmilləşdirmək məqsədi ilə Forum nizamnaməsinin hazırlanması üzrə işlərin gedişatı (təcrübədən nəticə çıxartmaq üçün) qiymətləndiriləcəkdir.

ÜMDF 2019 - Proqram

	Mövzu 1: Müxtəlifliyin çoxsəviyyəli və çoxsektorlu idarə edilməsi	Mövzu 2: Gənclər və mədəniyyətlərə liderlik	Mövzu 3: Miqrasiya, yerdəyişmə və insan təhlükəsizliyi
PLENAR SESSİYALAR	Plenar sessiya (maks. 6 iştirakçı)	Plenar sessiya (maks. 6 iştirakçı)	Plenar sessiya (maks. 6 iştirakçı)
PARALEL DƏYİRMİ MASA SESSİYALARI	Maksimum 3 paralel dəyirmi masa sessiyası (Forum tərəfdaşları tərəfindən təşkil edilmiş və mövzuya əsasən, mədəniyyətlərə dialoqun hərəkətverici qüvvəsi və üstünlüklərini qiymətləndirmək üçün nəzərdə tutulub)	Maksimum 3 paralel dəyirmi masa sessiyası (Forum tərəfdaşları tərəfindən təşkil edilmiş və mövzuya əsasən, mədəniyyətlərə dialoqun hərəkətverici qüvvəsi və üstünlüklərini qiymətləndirmək üçün nəzərdə tutulub)	Maksimum 3 paralel dəyirmi masa sessiyası (Forum tərəfdaşları tərəfindən təşkil edilmiş və mövzuya əsasən, mədəniyyətlərə dialoqun hərəkətverici qüvvəsi və üstünlüklərini qiymətləndirmək üçün nəzərdə tutulub)
İŞÇİ SESSİYALAR	Forum nizamnaməsi şəklində ümumiləşdiriləcək ikiillik fəaliyyət planının hazırlanması istiqamətində iş	Forum nizamnaməsi şəklində ümumiləşdiriləcək ikiillik fəaliyyət planının hazırlanması istiqamətində iş	Forum nizamnaməsi şəklində ümumiləşdiriləcək ikiillik fəaliyyət planının hazırlanması istiqamətində iş
YÜKSƏK SƏVİYYƏLİ SESSİYALAR	Beynəlxalq təşkilatların toplantısı və nazirlərin dəyirmi masası		
ƏLAVƏ TƏDBİRLƏR	Əlavə tədbirlər və sərgilər (Forum tərəfdaşları ilə birlikdə təşkil olunur)		